

Драгољуб Живковић

Постоји ли потреба за научно-истраживачким центром у Краљеву

„б. Изузетно велика пажња мора се поклонити научно-техничком прогресу, који постаје све значајнији фактор материјалног и културног напретка. Наше самоуправно друштво треба стално да шири материјалну и кадровску базу истраживачког рада, да подстиче стваралаштво и омогућује бржу примену достигнућа научно-техничког прогреса. Потпуније коришћење резултата савременог развоја науке и технике представља смишљену дугорочну политику у овој области, чији приоритети треба да буду чврсто ослоњени на планове и програме друштвеног и привредног развоја, да служе човеку, хуманизацији односа међу људима и јачању материјалне базе самоуправљања. Реформом образовања треба унапредити систем школовања и тако, уз стручно усавршавање, обезбедити масовнији прилив истраживачког кадра, сталну циркулацију кадрова између науке и праксе, бржи развој истраживачког рада у привреди, рационалнију организацију и структуру научних институција и њихово интензивније повезивање и сарадњу са привредом.“

(Подвукао Д. Ж.)

— Платформа за припрему ставова и одлука X Конгреса СКЈ; изд. центар „Комунист“ стр. 33,34.

Нема никакве сумње да је Краљево постало један од значајнијих економских, политичких, културних, школских и опште друштвених центара Србије и Југославије. Оправдана је тежња његових суграђана и оних који вишеструко гравитирају к њему, да се још боље и

више доказује будућност града на Ибру. Међутим, пошто у историји уопште а тиме и у историји једног подручја, нема фатума, судбина и отворености у будућност саме од себе, већ могућа будућност зависи од карактера људског ангажмана и њиховог односа према датим природним условима, односно њихове дубоке и сложене дијалектике, онда се већ сада, ако није прекасно, мора поставити питање: на којим основама почива и на којим снагама се може будућност, оно сутра без кога оно сада нема никаквог смисла, учинити сигурном и хуманом? Ако нам је одавно познато да и многе друге животињске врсте раде, па да чак својим радом, организацијом и квалитетом производа могу постидети и најбоље раднике, човеку преостаје да своје генеричко биће и диференцијалну специфичност остварује тако да стално успоставља битно људски однос са својом околином, са собом, са другим људима, и то преко битно људског рада. Дакле, свест, план о току целокупне производње и о коначном резултату те производње јест она шанса која омогућава човеку човечан однос према својој историји. У основи, као и његов *sine qua non*, те велике шансе, да сам ствара своју историју, а то значи да буде слободно биће, лежи посебан облик свести који није увек имао адекватну процену, вредновање баш у самом човеку. Без обзира на тај нерационални однос према властитој рационалности, остаје она Хегелова мисао „да је наука једини прави лик у коме егзистира истина“. То значи да је могуће и без научне свести живети и производити средства за живот, али није могуће истински, хумано, људски, богато живети. Па ипак, исконска је тежња човека да живи тако да обележи свој живот таквим вредностима које као гранит стоје у ономе што се зове слобода, хуманизам, људскост.

Све класне формације деле заблуде о људској природи и управо зато немају будућности. Сазнање истине о природи и човеку љубоморно су чувале привилеговане групе једног друштва, строго пазећи да се масе не просвете. Када је Маркс понудио радничкој класи истину о њеном суровом и нељудском стању и путеве превазилажења таквога стања, онда је учинио оно што велики људи чине. Међутим, он није све тајне природе и човека до краја разрешио; није то ни хтео ни могао. И када Лењин позива на стваралачки однос према марксизму, онда сигурно не мисли на његову ревизију или догматизирање, већ на марксистички однос, а то значи на револуционарно-хуманистички, сваког појединца и читавог друштва према стварности у којој се живи. Они који нису могли или нису хтели да схвате аутентичност марксизма, једну од његових фундамен-талних категорија, слободу, овако дефинишу: „слобода је спозната нужност“ и смело тврде да је то управо

Марксово одређење слободе! Када би Маркс тако по-
матрао свет и човека у њему, као строге нужности, фа-
туме, онда сигурно не би радио онакву докторску тезу,
нити би изрекао 11 тезу о Фојербаху, а посебно не би
револуцију уградио у темеље свог учења. Па ипак оста-
је нешто од те дефиниције — с п о з н а ј а. Без сазна-
ња истине није могуће истину остваривати, као што је
и обратно, без остваривања истине није ју могуће ни
сазнати. Зашто се толико векова човек упиње да сазна
истину неке појаве и самога себе? Велики културни
народи су знање, знаност, науку, дигли на пијадестал
највеће етичке вредности човека. Па ипак никада и ни-
коме истина није била тако потребна, није представља-
ла силно оружје, као радничкој класи. Она не може
извршити сопствену еманципацију а да не створи науч-
ни поглед на свет. И док су се све владајуће класе ве-
ома трудиле да потлачене држе далеко од истине све-
га онога што би њихову богом-дану позицију могло уз-
дрмати, дотле радничка класа само помоћу истине мо-
же раскринкати и теоретски и практично све заблуде
о људском битисању. Није с тога чудо да управо у со-
цијалистичким друштвима наука и научник добијају
право место и постају конститутивни елементи његовог
бића. Оправдан је страх који буржоаске теоретичаре
и политичаре мучи због снажне експанзије науке, ин-
формисаности широких маса, па чак и недогледно уве-
ћавање материјалних производних добара. Тај страх,
да се масе не наоружају стварним знањима, револуцио-
нарном свешћу и материјалним добрима, свакако му-
чи и малограђанске, демагошке и антисоцијалистичке
снаге и у социјалистичким земљама. Отворена или при-
кривена борба да се стваралаштво, наука, револуцио-
нарна мисао не јави или, ако се већ јави, да се строго
држи у витринама предузећа као његова највећа тајна.
Може некада донети плодове али је увек краткорочна.
Суровост живота заснованог на примитивној, калкулаторској,
устајалој свести тражи превелике жртве. Неосетљивост
многих средина на новуме, на потребу мењања старог,
на бунт који носи човек коме смета баруштина, је сигурно
највећи непријатељ прогресу. С обзиром на ванредно брзе
промене у техници, технологији рада и целокупном начину
живљења, свако мирење са датим је непосредна храна
друштвеном регресу.

Погледајмо какав је однос према науци, научно-
истраживачком раду у развијеним земљама света. На сваких
100 запослених у индустрији долази 2-2, 5-3 научно-
истраживачка радника. У СССР-у сваких 7 година се удво-
стручава армија научника (око 3.000.000) Сваке године
10—20% застаревају стечена знања. То значи, после
5—6 година студија, ако се и даље не прате новине у
датој области, знање датог „стручњака“ је далеко од
савременог. Постао је веома застарело произ-

По
ве
ља

водити уске специјалности. Примера ради нико не може бити добар биолог ако изврсно не познаје хемију, па отуда студиј беохемије, физичке хемије итд. Модеран математичар не може бити нико ко не познаје педагогију математичке или њену методологију. Многа техничка средства застаревају готово онога момента када су и произведена. Како се онда понавати у овој ери техничке перфекције и научне експанзије?

Краљево има више снажних организација, око 12.000 ученика, од тога преко 5.000 у средњим школама, неколико стотина студената и око 3.000 људи са високом школском спремом. Снажна трговина, индустрија, пољопривреда, ванредни услови за туризам, културна експанзија, богата прошлост овога града, с правом се могу запитати о карактеру своје будућности. Познато нам је да две радне организације имају секторе за научно-истраживачки рад који се баве унапређивањем производње у датим радним организацијама.

Не само да би се одговорило на горње питање већ и да би и садашњост била бременита будућношћу, мишљења смо да је укупним процесима наше средине потребан један научно-истраживачки центар који би своју коначну планско-програмску, кадровску, материјалну и друштвену слику могао добити после дубоких анализа свих заинтересованих фактора. Аутору овог написа настојање да сазна колико магистара, доктора, специјалиста, новатора, талената има ова средина су остала узалудна. Јасно је да је тада напустио жељу да сазна где ти кадрови раде, чиме се баве, како су искоришћени у радној организацији и широј средини, имају ли међусобне контакте, какве услове имају за усавршавање и рад, колико ова средина има бриге према таквим људима и онима који могу то бити итд. Често позајмљивање стручњака са стране, које је некад и нужно и оправдано, доводи до већих материјалних издатака неколико пута него што би се сопствени кадрови стипендирањем створили. Земље које сматрају „одлив мозгова” и запостављање талената државним промашајима, имају огромне шансе да гигантским корацима преваладају заосталост садашњости. Насупрот томе, олако мирење што признати и познати стручњаци и таленти напуштају једну средину, једну радну организацију, општину или државу, јер нису могли наћи у њима адекватне услове рада и живота, није само данак малограђанској идеологији, већ промашај који се не може лако надокнадити. Висок степен осетљивости и уважавања оних људи који могу више и боље учинити на осавремењавању једног облика рада или организације нема ничег заједничког са идолопоклонством и клањањем пред тим људима. Њиховој природи је то сасвим странно.

Совјетски академик Добров овако изражава однос према талентима:

„Потреба за талентованим радницима, у свим правцима савремене науке толико је велика, да сваки губитак савременог физичара, механичара, лингвисте или филозофа, треба оцењивати као губитак од државног значаја”. Ако овако нешто једно име светске науке каже онда се свака средина, па и наша, мора запитати какав однос има према свим оним радницима и ученицима који својим способностима могу више средину учинити хуманијом, богатијом и сретнијом. Знам да код нас постоји фонд за стипендирање талената, што је веома добро, али исто тако знам да су његова средства тако мала да могу само 3—4 ученика средњих школа Краљева материјално помагати на студијама. Но, шта после студија? Зар није мали број оних који не раде посао за који су се оспособили и где би највише могли дати? Сличан фонд не постоји и за све врсте другог рада који заслужују и вапе за одређеном помоћи ове заједнице. Било би веома интересантно сазнати каква брига, материјална и морална, постоји у свим радним организацијама, школама и друштвено-политичким организацијама за ону могућу врсту новаторства, како у производњи материјалних добара тако и у свим другим облицима друштвено признатог рада.

Огромна битка коју наше друштво води на плану његове укупне социјалистичке револуције, која не може то бити без револуционарне свести и акције у пуном смислу те речи, захтева од сваке средине висок степен продуктивности, хуманитета, слобода и стваралаштва. Друштвени договори и споразуми јесу историјска новина само уколико омогућавају стварну и реалну размену радова свих субјеката друштвеног богатства. Можда би један научно-истраживачки центар успео далеко економичније, рационалније и друштвено-прогресивније разрешавати многе проблеме и овога града и шире околине. Нема сумње да би се тиме утицај примитивизма, лаицизма, па и бирократско-технократских утицаја умањило на плану свеукупне акције које ова средина води у склопу укупне друштвене акције. Тај центар би тако био конституисан да може задовољавати техничке, образовне, културне и друге потребе радних организација овога града. Посебно питање је видљива потреба за једним центром за марксистичко образовање, који би радио у склопу научно-истраживачког центра, а који би задовољавао нарастајуће потребе свих средина. Јасно да би планом и програмом таквог могућег центра, кадровима и средствима којим би располагао, могле би се далеко пре и боље стицати и информације о свему ономе што се код нас и у свету постиже на плану новог а што би било од непроцењиве користи за сваку организацију која жели да иде у корак са савременим светом. Није потребно наводити

По
в
е
ља

материјалне губитке и велика заостајања у раду само зато што радне организације не знају како се исти посао савремено обавља или морају високо плаћати стручњаке из других средина да би унапредили своју производњу. Огроман напор у људској снази и у материјалним средствима који се улаже за све новитете у раду често је чисти промашај и зато што се не зна да је то исто решење далеко боље давно неко већ поставио и требало је само за њега знати. Уверен сам да би била непроцењива вредност једног добро конституисаног центра за ову средину.

Нису тако давна времена када су се смели умови распињали на ломаче а њихова дела свечано спаљивала. XX век је радикално изменио однос према науци, знајући да без научне свести реализоване у свакодневној пракси нема XX века. Наша револуција у себи носи као своју неопходну и безусловну претпоставку један битно нов однос према свему стваралачком и хуманом у сваком човеку. Борба мишљења, борба напредног и назадног, борба новог и старог, борба научног и лаичког јесте истински простор где се јављају и доказују револуционари и револуције. Велики научник Мичурин каже: „Моји следбеници треба да ме претичу, да ми противурече, чак да руше мој рад а да га истовремено настављају. И само из тако доследно рушилачког рада се састоји напредак.”

Није потребно посебно доказивати да је модерна организација рада она организација која порађа успех, која мотивише и повезује кадрове и технику тако да обезбеди најрационалнији промет људске енергије са енергијом природе. Оне радне организације и друштвено-политичке заједнице које почивају на сасвим другим везама а не креативном раду и раднику, на оним људима и идејама које јесу објективно последња реч прогреса, самоуправљања и хуманизма морају брзо пропасти или дуже стагнирати.

Још једном као подстицај за нова размишљања наведимо речи Доброва: На успех ове ни мало лаке пловидбе, у коју се упустила савремена наука, у огромној мери утичу: правац којим брод плови, ваљаност мапа које одређују његово кретање, познавање навигације и искуство крманоша, грађа самог брода, његова техничка и материјална опремљеност, попуњеност кадровима, ниво и својства њихове обуке, а такође, наравно, и они моћни друштвени ветрови који са разних страна надимају једра брода науке.”

Жеља нам је била да подстакнемо средину и одговорне факторе на нова размишљања и акцију у правцу већег ангажовања природних и друштвених потенцијала које ова средина има, ни мало не негирајући или потцењујући оно што се урадило и што се ради.